

A vargyasi zsinat.

I.

Id. Daniel Gábor főgondnok megnyitó beszéde.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Egyh. Főtanács!

Isten segedelméből főgondnokságom alatt másodszer tartjuk zsinatunkat ezen egyházi körben és épp itt Vargyason. Remélem és óhajtom, hogy valamint ezelőtt húsz évvel, egyetemes egyházunk előmenetelét eszközölve, úgy jelen tanácskozásunkat szokott higgadtság kísérje és csakis egyházunk közjáva irányítsa.

Az 1899-ben Sz.-Keresztúron tartott zsinatunk egyházközönségünk szervezetéről szóló törvényjavaslatokat elfogadván, azoknak életbeléptetése iránt az előleges lépéseket megtette.

Ezen reform az 1900-dik év óta gyakorlatban is van. Azt hiszem be is váltak, legalább azoknak módosítása iránt nem merült fel indítvány. Ezen szervezet kiegészítő részei a múlt évben tartott egyházi főtanács által megerősített azon szabályok, illetőleg törvények, melyek a gazdasági bizottságról, az egyházi hatóságaink és tisztviselőink teendőiről és hatásköréről, a belső emberek és azok özvegyei nyugdíjáról, a kolozsvári papnövelő intézetről, a konviktus és internátusról szólnak. Ezeket csak röviden emlitem fel, főképp azon okból, hogy rámutassak azon tevékenységre, a melyet egyházunk ügyeit vezető és közreműködő hitfeleink kifejtettek, a mely buzgóságokért mindazok, a kik ezen fáradságos munkában résztvettek, a zinati főtanács elismerésére méltók, a melyet én azon hő óhajtással fejezek ki, hogy ezen vallásos buzgóságból eredő önzetlen munkásság örökre tartson hitfeleink között.

A múlt évi egyh. főtanácsnak még egy üdvös határozatáról kell megemlékeznem és ez azon számadásoknak egy főtanácsbi bizottság általi előleges megvizsgálása, a melyet eddig a

folymatba levő főtanácsi ülésből küldött ki. Ezen eljárás nagyon megkönnyíti a felülvizsgálatot, a nélkül, hogy eddig gyakorlott felügyeleti jogából bármit is feladott volna.

A pénztári hivatal szervezésére és a kisegítő személyzet beállítására nagy súlyt fektetnek. A pénztárnoki teendő a közlelbbi időkben nagyon megnevekedett, nemesak a különböző alapok elkülöníten kezelésé, de az újabb szervezet által is.

Pár év óta sürgettem egyházunk vagyoni leltárának összeállítását, azon elvből indulva ki, hogy rossz gazda, a ki nem tudja mi a vagyona és annak értéke. Ez már elkészült.

Ez az érdeklődők által ugyan megtekinthető, de mind a mellett néhány tételt a mult évi alapon felemlitendőnek tartok.

A kolozsvári épületeink némely ingatlanokkal összesen 1.782,850 kor. becsértéket képviselnek, ezek közül az új kollégium építési költsége 1.091.670 koronát tesz a végleszámolás szerint, azon telkek árát beszámítva, a melyek helyein a díszes épület fekszik, a melyekért az új kollegium közalapunknak -- tehát nekünk -- 254.226 koronával tartozik, ezenkívül a régi kollegium, ugy a Sala—Gálfalvy telken levő épületeket mintegy 90,000 kor. törlesztési kölesön terheli.

Nagy összeget vett igénybe az új kollegium, a melynek berendezése egészen modern, épp azért évi fenntartása: világitás, fűtés, vízvezeteki díj nem csekély kiadást igényel.

Hő óhajtásom és azt hiszem mindnyájunké, hogy azon nagy, anyagi erőnket mélyen érintő áldozat, a melyet egyházunk ezen kollegium építéssel tett, meghozza egyházunknak gyümölcsét fiatal nemzedékünknek hazafias, unitárius vallásos szellemenben nevelése által. Nem kétlem, hogy tanáraink igyekezete oda irányul, hogy ez megvalósuljon.

Konviktusi alapunk a mult évi kimutatás szerint 42,999 korona. Rendkívül csekély összeg, tekintve a tanulók, helyesebben a tanulni vágyók számát, pedig valamely módon lehetővé kellene tennünk a szegény, de tehetséges fiaink tanulmányát.

Az új kollegium felavatási magasztos ünnepélyekor a régi kollegium volt tanulói közül sokan összegyűltek. Engemet ért ez alkalommal, koromnál fogva azon megtiszteltetés, a melynél fogva a régi diákok elnökévé választattam, még pedig azon megbizással, hogy tisztársaimmal felhívást intézzünk a konviktusi alap gyarapítására. Ezt lehető széles körben teljesítettük

is. Eddigelé azonban az adományok összegének kamatja csak egy fél konviktusi díjt fedez. Ennélfogva közölni kívánom, hogy az adományozás határideje még nem járt le, sőt nagyon óhajtható, ha azok, a kik nevelés-ügyünket adományaikkal előmozdítani óhajtják, azt a konviktus alapjára adják.

Birtokaink összes becsértéke az épületekkel együtt a mult év végével 1.262,754 koronára tétetett, de ezen birtokok a közalapnak 40,000 koronával tartoznak, ezenkívül 108,242 korona törlesztési kölesön terheli.

A Baldácsy protestáns-alap birtokai is nem csekély értékűek. A jövedelem a 11 egyházkerület között oszlik fel, a melyből egyházunk a mult évben is 8000 koronát vett be.

Megjegyzem, miszerint birtokaink, valamint a különböző alapok rendeltetési célja a hagyományozók által meg lévő határozva, igen csekély oly jövedelmünk van, a mely más rendkívüli egyházi szükségleteinkre lenne fordítható.

Mindezeket csakis azért említettem, mert ez vagyomunk gyarapodását feltünteti.

A székely-egyleti első takarékpénztár bukása érzékenyen érintvén egyházunkat, főkép a sz.-kereszturi egyházkörünket, ez ösztönzött engemet a kolozsvári pénzügyintézetekbe, akkor nagy összegű betéteinknek részbeli felmondása iránt az Egyh. képv. tanácshoz előterjesztést tenni. Aggodalmam vizshangra talált és az E. K. T. a körülményekhez képest az intézkedését megtette, a mennyiben még további intézkedés lenne szükséges, felhivom a zsinati főtanácsnak ez iránt beceses figyelmét. Különben azt hiszem, most is osztják azon nézetemet, a mely szerint legbiztosabb a tőkepénzeinknek birtokba való befektetése, részben pedig biztos állami értékpapirokba.

Sz.-Kereszturon a VI. osztály beállítása érdekében már évekkal ezelőtt közreműködtem. Azonban törekvésemet eddigelé siker nem követte, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ellenkező felfogása miatt; most is fenn van az ügy, de tudtomra elláttatlan. Nézetemet ezen osztály beállítása iránt nem változtattam, úgy tekintvén azon tanodáukat, mint a kolozsvárinak kiegészítőjét, azonban annak VIII osztályra való kiegészítése nevelés és vallásunk érdekében is megfontolandó, eltekintve azon pénz áldozattól, a melylyel jelenleg nem rendelkezünk.

Tordai iskolánk még az állammal kötött szerződés alapján áll. A tantermekért fizetett összeg a gymnasium javára tőkésítettvén, az a múlt év végéig 66,146 koronára emelkedett.

Évtizedekkel ezelőtt kezdeményeztem a Sz.-Udvarhely építendő templom ügyét. Ottani hitfeleim pártolván az eszmét, tehetségök szerint adományaikkal az első lépést megtették. Később a főtisztelendő püspök úrral szélesebb körben terjesztettük az adakozás iránti felhívásunkat, a melynek annyi eredménye lett, hogy egy épületes telek megszereztetett, a melye egy diszes templom elhelyezhető; azonban a hitközség tőkéje annak építési költségét csak csekély, alig figyelemre méltó részben fedezhetné. Minekutána többen velem együtt úgy gondolkoznak, hogy a Sz.-Udvarhelyt önálló hitközség létesítése nemcsak a sz.-udvarhelyi hitfeleink, hanem az egyetemes egyházunk érdeke, nemcsak azért, mert a megye központja, hanem azért is, mert a megyei két egyházi körünk lélekszáma csaknem megközelíti az összes magyarországi unitáriusok számának felét, tehát méltó, hogy ott jelét adjuk azon jelentékeny lélekszámunknak, a melyet a megye területén elfoglalunk.

Ezek folytán az egyh. képviselő tanács elkészíttette az építendő templom tervét és költségvetését és újabb felhívást intéztünk az adakozásra.

Azonban ennek eddigelé — hinni akarom — nem a közönbőség, hanem a közelebbi évek szűk termései által bekövetkezett kedvezőtlen gazdasági és pénzügyi viszonyok miatt kedvező eredménye nem lett. De bizom hitfeleim buzgóságában, mikép a helyzet javulásával ezen ügyet felkarolják, az eszmét napirinden tartva, annak létrejöttét elősegítik.

Felemlítendőnek tartom a Duna—Tisza menti elnevezés alatt alakult új egyházi körünket. Ezen terjeszkedés mindnyájunkat örömmel tölthet el. Ennek létesíthetése nagy részben azon szeretett hitfeleinknek köszönhető, a kik daczára a távol-ságnak, nemcsak forró érzéssel viseltetnek irántunk, hanem ennek adományaikkal is kifejezést adnak. Legyenek ez alkalommal is az amerikai és angol unitáriusok legmelegebben üdvözölve, azon sajnálatunk kifejezésével, hogy ezen zsinati összejövetelünkön küldötteiket nélkülöznünk kell és így személyesen nem fejezhetjük ki irántok viseltető őszinte szeretetünket.

Talán a jövő hóban Amsterdamban tartandó szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi tanácsa tartotta őket távol.

Ezen örvendetes mozgalom, a mely a mi rokonszenvünket nemesak felkelti, de a mi érzelmeinket a lelkiismereti szabadság elvén csaknem azonosítja, alkalmat fog adni küldöttünk által az amerikai és angol hitfeleink iránti forró érzelmeink kifejezésére.

Sajnálom, hogy koromnál fogva hatáskörömben nem fejthettem ki oly tevékenységet, a milyent óhajtottam volna, de e tekintetben kipótolt kartársam, báró P. Horváth Kálmán, a kinek buzgó fáradozásaért hálás köszönetet mondok; meggyőződésem, hogy ezt a zsinat tagjai egyhangulag magukévé teszik; hasonlólag a főtisztelendő püspökünk iránt is, a ki nemesak a szoroson vett lelki gondozást teljesíti, de egyházunk anyagi és gazdasági ügyeink vezetésénél nagy tevékenységet fejt ki. Ily elnöktársak mellett állásom megkönnyítve van, mert vállaimról a teher nagy részét leveszik.

Korommal járó gyengeségemért elnézést kérve, utalok egy félszázadot felülmuló egyházi szolgálatomra, mely idő alatt különböző minőségben csekély tehetséggel ugyan, de annál több jóakarattal igyekeztem egyházunk javát önzetlenül előmozdítani. Kivánom még hátralevő éveimben is hasonlólag folytatni.

A tárgysorozatban foglalt ügyekre részletesen nem terjeszkedem ki, ámbár azok között sok fontos van, e tekintetben teljesen megbízom a zsinati főtanács tagjainak bölcsességében, hogy azokat egyházunk javára oldják meg.

Fogadják kérem mindnyájan lelkem mélyéből eredő szívélyes üdvözletemet és ezzel ezen zsinati egyh. főtanács ülését megnyitottnak nyilvánítom.

II.

Ferencz József püspök évi jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Midőn Isten kegyelméből ezuttal már 27-dik évi jelentésemet megteendő vagyok, mindenekelőtt hódoló érzéssel jelentem a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanácsnak, hogy ő cs. és kir. apostoli Felsege Sz.-Udvarhelyt építendő templomunk költségeire 200 koronát méltóztatott a legkegyelmesebben adományozni. Ezt a jelentést annál nagyobb örömmel teszem, mert egyházunk ritkán részesül ilyen szerencsében, hasonló